

Europese roofvogels waargenomen in Gambia, Senegal en het zuiden van Mauretanië in februari-maart 2005

Jos A. Vroege

Begin 2005 maakte ik met een aantal andere Nederlandse vogelaars een reis door Gambia, Senegal en Mauretanië. Op 18 februari vlogen wij vanuit Amsterdam naar Banjul, de hoofdstad van Gambia. Van daaruit zouden wij al vogelend met een aantal terreinwagens naar de Banc d'Arguin in Mauretanië rijden. De Banc d'Arguin – door sommigen aangeduid als 'het paradijs' (Ouweneel 2011) – zouden wij echter nooit bereiken. Al vanaf dag één hadden wij te kampen met autopech. We besloten uiteindelijk niet verder te gaan dan Keur Massene, in het zuiden van Mauretanië. Met de auto's die wij tot onze beschikking hadden, was de tocht door de woestijn naar de Banc d'Arguin gewoonweg te riskant.

Voor een deel van het reisgezelschap draaide deze reis door West-Afrika daarmee uit op een totale desillusie. Voor mij was dat niet het geval. Het was mijn eerste reis door Afrika ten zuiden van de Sahara. Iedere keer dat één van onze auto's tot stilstand kwam, liep ik met mijn kijker het veld in en genoot van die fantastische mix van Afrikaanse vogels en vogels uit het West-Palearctische gebied in een voor mij geheel nieuwe omgeving.

Slaaptrek van Kleine Torenvalken

Tijdens de reis door Gambia, Senegal en het zuiden van Mauretanië deden wij een aantal opmerkelijke waarnemingen. Zo was op 22 februari aan het einde van de dag, vlak voordat wij de rivier de Saloum overstaken en in Kaolack op zoek gingen naar een slaapplek, de lucht opeens vol Kleine Torenvalken *Falco naumanni* (Verrips 2006). Daartussen ontdekten wij ook een aantal Zwaluwstaartwouwen *Chelictinia riocourii*. De vogels kwamen uit het zuidoosten en vlogen in noordwestelijke richting. Het ging hierbij om duizenden exemplaren. Wij sliepen die nacht in het westen van Kaolack. Zodra het licht werd, gingen wij naar buiten. Ook toen was de lucht al weer vol Kleine Torenvalken (met daartussen andermaal enkele Zwaluwstaartwouwen). De vogels kwamen nu uit het zuidwesten en vlogen in noordoostelijke richting.

In *Living on the edge* – dat monumentale boek over de wetlands en vogels van de Sahel - schrijven Swartz *et al.* (2009) dat Philippe Pilard van de *Ligue pour la Protection des Oiseaux* in Senegal een slaapplek met 28.600 Kleine Torenvalken en 16.000 Zwaluwstaartwouwen heeft ontdekt. Dat was in januari 2007. In de jaren daarna werden in januari 21.000-29.000 Kleine Torenvalken en 20.000-36.000 Zwaluwstaartwouwen geteld (Buij *et al.* in press). Deze slaapplek bevindt zich op het *Île de Kousmar*, even ten zuidwesten van Kaolack. Dat is vast de plek waar wij in februari 2005 de Kleine Torenvalken en Zwaluwstaartwouwen naartoe en vandaan zagen vliegen. Als wij destijds de tijd hadden genomen om naar deze slaapplek te zoeken, hadden we die met een kruispeiling waarschijnlijk snel gevonden.

Volgens Génsbol (2005) broeden in heel Europa naar schatting 27.000-57.000 paar Kleine Torenvalken. Spanje herbergt met 20.000 paar de grootste populatie. Wat de herkomst is van de Kleine Torenvalken op de slaapplaats bij Kaolack is niet bekend. Volgens Rodriguez *et al.* (2009) overwinteren de vogels uit het West-Palearctische gebied waarschijnlijk vooral in West-Afrika (Senegal en Mauretanië) en de vogels uit Azië in Zuid-Afrika. In Zuid-Afrika zijn echter ook vogels uit het westelijke deel van Zuid-Europa aangetroffen (Rodriguez *et al.* 2009). Zou een deel van de Kleine Torenvalken overwinterend in West-Afrika, net als de tijdens deze reis waargenomen Steppekiekendieven, niet uit het oosten van Europa en het westen van Azië afkomstig kunnen zijn? De slaapplaats bij Kaolack, die volgens de plaatselijke bevolking al tenminste vanaf de jaren zeventig in gebruik is (Buij *et al.* in press), zou ieder jaar wel eens meer dan een derde van de West-Europese populatie van Kleine Torenvalken kunnen herbergen (Rodriguez *et al.* 2009)⁴.

Monniksgier

Een andere opmerkelijke waarneming deden wij op 23 februari terwijl wij van Kaolack naar St. Louis reden. Langs de weg lag nogal wat doodgereden vee en daarbij bevonden zich zo nu en dan groepen gieren. Behalve Afrikaanse gierensoorten als Kapgier *Necrosyrtes monachus*, Witruggier *Gyps africanus*, Rùppells Gier *Gyps rueppellii* en Oorgier *Torgos tracheliotus* troffen wij daarbij ook Vale Gieren *Gyps fulvus* aan (Foto 1). Dat zijn schaarse wintergasten uit het (West)-Palearctische gebied (Bildstein *et al.* 2009). Tussen Touba en Louga zagen wij in een grote groep gieren rondom het karkas van een paard ook een heuse Monniksgier *Aegyptius monachus* (Verrips 2006). Dat dit een bijzondere waarneming was, realiseerden wij ons onmiddellijk. Barlow *et al.* (1999) noemen de Monniksgier niet en Sinclair & Ryan (2003) alleen bij de soorten waarmee de Oorgier niet verward moet worden. Zij betitelen hem daarbij als dwaalgast uit het Palearctisch gebied in het noorden van Afrika ten zuiden van de Sahara. De door ons waargenomen vogel was, zoals op de door Klaas de Vet gemaakte foto's goed valt te zien, een onvolwassen exemplaar (Foto 2).

⁴ Marc van Roomen (SOVON) bracht in december 2012 nog een bezoek aan deze slaapplaats. Van de lokale tellers vernam hij dat daar op dat moment ongeveer 4000 Kleine Torenvalken en 10.000 Zwaluwstaartwouwen aanwezig waren.

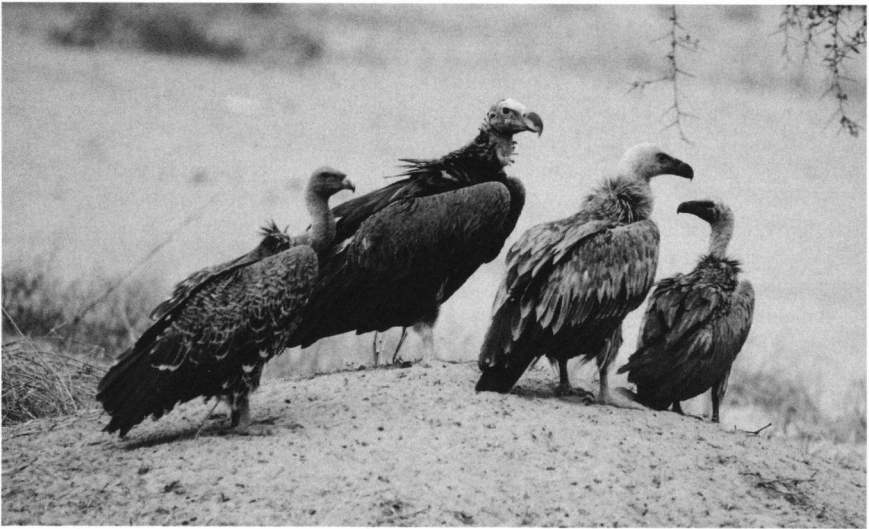

Foto 1. Van links naar rechts Ruppells Gier, Oorgier, Vale Gier en Witrugger, tussen Touba en Louga (Senegal), 23 februari 2005 (Foto: Klaas de Vet). *From left to right: Rüppell's Griffon, Lappet-faced Vulture, Griffon Vulture and White-backed Vulture, between Touba and Louga, Senegal, 23 February 2005.*

Foto 2. Van links naar rechts Oorgier, Witrugger en onvolwassen Monniksgier, tussen Touba en Louga (Senegal), 23 februari 2005 (Foto: Klaas de Vet). *From left to right Lappet-faced Vulture, White-backed Vulture and immature Cinereous Vulture, between Touba and Louga, Senegal, 23 February 2005.*

In Vulture News zijn in 2007 twee foto's gepubliceerd waarop, temidden van een aantal Afrikaanse gieren, ook een onvolwassen Monniksgier is te zien. Deze foto's zijn gemaakt op 13 februari 2007 door Adriano Talamelli, waarschijnlijk in Nianing bij M'bour, aan de kust van Senegal iets ten zuidoosten van Dakar. In het Bulletin van de African Bird Club wordt in dit verband gesproken over de eerste waarneming van een Monniksgier voor Senegal (Talamelli 2007). Indien onze waarneming van 23 februari 2005 wordt aanvaard, is dat waarschijnlijk het allereerste geval voor Senegal. Maar wie weet hoe vaak onvolwassen Monniksgieren in deze regio opduiken? Senegal is een groot land. En in vergelijking met andere Afrikaanse regio's - en zeker met een land als Nederland (zie het aantal meldingen van Monniksgieren op waarneming.nl) - is het aantal vogelaars gering.

De door ons waargenomen vogel is waarschijnlijk afkomstig uit ZW-Europa en zal, wellicht samen met een groep onvolwassen Vale Gieren (Bildstein *et al.* 2009), bij Gibraltar de Middellandse Zee en vervolgens de Sahara zijn overgestoken. Dat deze vogel afkomstig is uit ZO-Europa, of zelfs het westen van Azië, valt echter niet uit te sluiten. In het westelijk deel van hun verspreidingsgebied (Spanje, Griekenland) zijn volwassen Monniksgieren standvogels en zwerven de jonge vogels rond. Slechts enkele vogels raken daarbij ver van het broedgebied vandaan (Génsbøl 2005). In het oostelijk deel van hun verspreidingsgebied (Centraal-Azië, Mongolië en China) zijn zowel de volwassen als de jonge exemplaren trekvogels. In Turkije, Georgië en Armenië geldt dat voor de onvolwassen Monniksgieren. Hun overwinteringsgebied ligt, voor zover bekend, op het Arabisch Schiereiland en in Iran (Gavashelishvili *et al.* 2012, Yamac & Bilgin 2012). Maar ook in Egypte en Soedan zijn Monniksgieren waargenomen, evenals in Israël tijdens de voor- en najaarstrek (Forsman 1999). Ook langs die weg wordt Afrika dus door Monniksgieren bereikt.

Dank

Dit artikel verschijnt, in een iets andere vorm, ook in de De Winterkoning, het blad van de Vogelwerkgroep Midden-Kennemerland. Met dank aan Rob Bijlsma, Eduard Opperman en Maarten Verrips voor hun commentaar op een eerdere versie van dit artikel, Marc van Roomen voor de informatie over zijn bezoek aan het Île de Kousmar bij Kaolack, en Klaas de Vet voor de toestemming om door hem gemaakte foto's te digitaliseren en als illustratie bij dit artikel te gebruiken.

Summary

Vroege J.A. 2013. Raptors from the West-Palaearctic observed in The Gambia, Senegal and southern Mauritania in Februari-March 2005. De Takkeling 21: 83-87.

From 18 February to 4 March, 2005, together with a number of other Dutch birders, the author visited The Gambia, Senegal and southern Mauritania. The roost migration of thousands of Lesser Kestrels *Falco naumanni* near Kaolack in Senegal was one of the highlights of this trip. Probably, these birds used the same roost that was discovered in January 2007 by Philippe Pilard of the *Ligue pour la Protection des Oiseaux*,

when he counted 28.600 Lesser Kestrels. Another highlight was the observation of an immature Cinereous Vulture *Aegypius monachus* in Senegal between Touba and Louga. If accepted, this is probably the first observation of a Cinereous Vulture in Senegal. Also, several Griffon Vultures *Gyps fulvus* were observed in Senegal.

Literatuur

- Barlow C., Wacher T., & Disley T. 1999. A field guide to birds of The Gambia and Senegal (revised edition). Christopher Helm, London.
- Bildstein K.L., Bechard M.J., Farmer C. & Newcomb L. 2009. Narrow sea crossings present major obstacles to migrating Griffon Vultures *Gyps fulvus*. *Ibis* 151: 382-391.
- Buij R., Cavaillès S. & Mullié W.C. (in press). Breeding biology and diet of the African Swallow-tailed Kite (*Chelictinia riocourii*) in Senegal and Cameroon. *J. Raptor Res.* 47: in press.
- Forsman, D. 1999. The raptors of Europe and the Middle East. A handbook of field identification. Poyser, London.
- Gavashelishvili A., McGrady M., Ghasabian M., & Bildstein K.L. 2012. Movements and habitat use by immature Cinereous Vultures (*Aegypius monachus*) from the Caucasus. *Bird Study* 59: 449-462.
- Génsbøl B. 2005. Veldgids roofvogels. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Ouweneel G. 2011. Voor vogels de wereld rond. Uitgave in eigen beheer, Maasdam.
- Rodriguez A., Negro J.J., Bustamante J., Fox J.W. & Afanasyev V. 2009. Geolocators map the wintering grounds of threatened Lesser Kestrels in Africa. *Diversity and Distributions* 15: 1010-1016.
- Sinclair I. & Ryan P. 2003. Birds of Africa south of the Sahara A comprehensive illustrated field guide. Struik, Cape Town.
- Talamelli A. 2007. Cinereous Vulture seen in Senegal. *Vulture News*, 57 (September), 75.
- Talamelli A. 2007. First record of Eurasian Black Vulture *Aegypius monachus* for Senegal. *Bulletin African Bird Club* 14: 75-76.
- Verris M. 2006. The Gambia, Senegal en... een stuk Mauretanië. Reisverslag 18 februari – 4 maart 2005. Ongepubliceerd.
- Yamac E., & Bilgin C.C. 2012. Post-fledging movements of Cinereous Vultures *Aegypius monachus* in Turkey revealed by GPS telemetry. *Ardea* 100: 149-156.
- Zwarts L., Bijlsma R.G., Kamp J. van der & Wymenga E. 2009. Living on the edge. Wetlands and birds in a changing Sahel. KNNV Publishing, Zeist.

Adres: Laanacker 15, 1902 AK Castricum (j.vroege@casema.nl)